

Migrace a (ne)legalita

Pavel Čížinský

Mým úkolem je vybrat ty body Migračního manifestu, které se týkají vztahu mezi legalitou a nelegalitou pobytu anebo neoprávněného pobytu cizinců. Tématu (ne)legality pobytu se ve své podstatě dotýkají téměř všechny body, proto se zde zaměřuji pouze na krátký výčet těch nejdůležitějších z nich.

Na začátek bych rád připomenul, že na nelegalitu pobytu lze nahlížet buď z perspektivy zákonů (tedy že nelegalita vzniká porušováním právních předpisů, tedy vzniká vinou cizinců) anebo z perspektivy svobody pohybu (tedy že nelegalita vzniká rozhodnutím státu vyloučit některé lidi ze svého území, tedy že stát nerespektuje přirozenost a potřebnost určitého procesu, tedy nelegalita vzniká vinou státu). Oba tyto pohledy (z nichž první odpovídá spíše přístupu pozitivněprávnímu a druhý přirozenoprávnímu) musí být v rovnováze. To se dnes v Evropě bohužel neděje. Pokládám proto za důležité na ten přirozenoprávní pohled upozornit.

V Migračním manifestu (především v bodech dva a pět) vnímáme jako důležité nedémonizovat nelegalitu. Nelegální pobyt sám o sobě je zajisté porušením práva, ovšem závažnost tohoto jednání by měla být posuzována spíše na úrovni obecných přestupků a nikoli na úrovni práva trestního. Tomu ostatně i odpovídá výše pokut, která je v českém cizineckém zákoně za pobytověprávní delikty předvídána. Zásadní otázka, kterou si je třeba položit, zní: pokud si cizinec neprodlouží ve stanovené lhůtě povolení k pobytu, nikoli kvůli nemoci či kvůli jiným závažným důvodům, ale jen pro svou nepořádnost, jen proto, že je lidově řečeno „lempí“, jak má být s tímto cizincem zacházeno? Má se s ním zacházet spíše jako s člověkem, který podal pozdě daňové přiznání anebo jako s osobou, která se dopouští úmyslných daňových úniků? Jsou samozřejmě i závažnější formy nelegality než překročení doby pobytu na vízum. Jedná se určitě o nelegální zaměstnávání a dále o nelegální překračování hranic. V potírání tohoto jednání má samozřejmě represe a též trestní právo své místo, ovšem nesmí být zaměřeny především proti cizincům, ale spíše proti organizovanému zločinu, který v tomto prostředí bují.

V pátém bodu se hlásíme k myšlence tzv. regularizace, tedy k možnosti jakési amnestie či hromadné možnosti legalizace pobytově nelegálních cizinců. Tato myšlenka spočívá v jisté změně perspektivy: už to není jen cizinec, kdo touží po

legalizace svého pobytu, nýbrž i stát si uvědomuje, že potřebuje, aby obyvatelé jeho území měli povolený pobyt. Místo snahy přizpůsobit stav faktický stavu právnímu (to je princip represe) sáhne stát k opatření přizpůsobující stav právní stavu faktickému (a z fakticity, tedy i nelegální fakticity, dělá právo).

Nutno podotknout, že myšlenka regularizace je mezi odborníky na migraci obecně přijímána se značnou nedůvěrou. Většinou se argumentuje, že 1) regularizace ilegality neřeší, neboť po zregularizovaných cizincích dorazí noví, aby zaplnili jejich uvolněná místa na nelegálním pracovním trhu, a 2) že regularizace naopak dokonce nové nelegální cizince zve (od poslední velké španělské regularizace se zabydlel termín tzv. „haló efekt“); za důkaz fungování tohoto haló efektu se považuje současná situace ve Středomoří, zejména v lokalitách jako Lampedusa, Ceuta, Melilla či Kanárské ostrovy.

Ano, je pravda, že regularizace určitě není kouzelným proutkem, který nelegalitu jedním švihnutím vymytí. Že regularizace prospěje regularizovaným cizincům a též státnímu rozpočtu (vyšší daně, lepší sociální smír) je neoddiskutovatelné. Že by se pobyt těchto osob jiným způsobem sotva legalizoval, je také asi nablíže. Otázka zní: přichází noví cizinci do Španělska či do Itálie ve vyšším počtu právě proto, že Španělsko a Itálie v minulosti provedly regularizace a že cizinci doufají v její opakování nebo je tato skutečnost spíše výsledkem jiných push-factorů ze země původu?

Amnestie porušování právních předpisů sice vždy svědčí o jisté nekvalitě právního řádu, ovšem právní řád se jejím provedením rozhodně nehroučí. I v České republice již proběhlo několik amnestií na nelegálně držené zbraně, zmínit lze i pravidelné amnestie prezidentů v dobách komunistického Československa. V oblasti ochrany hospodářské soutěže lze zmínit tzv. leniency program, tedy oprávnění úřadu nepotrestat za kartelovou dohodu toho soutěžitele, který existenci zakázané kartelové dohody oznámil jako první. V Itálii existují pravidelné amnestie na nelegálně postavené budovy. Ve Velké Británii dokonce v roce 2006 provedli amnestii na nelegálně držené pitbuly. Pouze pokud jde o cizince, tak se argumentuje zhroucením právního řádu.

Neoprávněný pobyt je a bude pro velkou skupinu obyvatel Evropy dlouhodobou či dokonce trvalou situací. Mají být však nelegální cizinci nutně vyloučeni ze všech veřejných institucí? Mají mít děti nelegálních cizinců možnost chodit do škol nebo ne? Mohou být nelegální migranti účastni na zdravotním pojištění? Praxe se v různých zemích Evropy v těchto otázkách významně liší. Někde zapojuje stát do represe proti nelegálním migrantům i běžné obyvatelstvo, někde jim dává stát i možnost platit daně. Jaký postoj zaujme v tomto ohledu Česká republika? Přál bych si, a neberte to prosím jako podporu nelegální migraci, aby to byl postoj, který dovoluje všem lidem, tedy i nelegálním migrantům, žít „co nejnorněji“ život.

Tento článek je jedním z pěti příspěvků od autorů Migračního manifestu, které byly předneseny při jeho prezentaci.